

Sosyal Davranış Ölçeğinin Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Validity and Reliability Of Social Behaviors Scale Forms In Turkish

Serap Nazlı*

Özet:

Bu çalışmanın amacı Kenneth W. Merrell tarafından geliştirilen Sosyal Davranış Ölçeğini Türkçe'ye uyarlamaktır. Ölçek çeviri-tekrar çeviri yöntemi ile Türkçe'ye çevrilmiştir. Ölçek 44 öğretmen tarafından toplam 109 öğrenci için doldurulmuştur. Ölçeğin geçerliği için faktör analizi, madde toplam korelasyonu, madde ayırt ediciliği; güvenirligi için cronbach alpha değerine bakılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 12,0 programı kullanılmıştır. Bulgular Sosyal Davranış Ölçeğinin Türkiye için geçerli-güvenilir bir araç olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal davranış, sosyal davranış ölçeği

Abstract:

This study aims to adapt Social Behavior Scale developed by Kenneth W. Merrell into Turkish. The scale was translated into Turkish by the translation - back translation method. The scale was filled out by 44 teachers for a total of 109 students. Factor analysis was used for the validity of the scale, article total correlation article differentiation and cronbach alpha value were taken into consideration for reliability. SPSS 12.0 program was used during the data analysis. Findings show that the Social Behavior Scale is a reliable - valid tool for Turkey.

Keywords: Social behavior, social behavior scale.

1. GİRİŞ

İnsanların tüm yönleri ile sağlıklı olarak gelişmesi, çevrelerine uyum sağlaması psikolog ve eğitimcilerin en önemli amaçlarından birisidir. Dünya Sağlık Teşkilatı (World Health Organization) tarafından yapılan ve evrensel olarak kabul edilen sağlığın tanımı şu şekilde yapılmaktadır: Sağlık, bireyde sadece hastalık ve sakatlığın bulunmaması fiziksel, mental ve sosyal tam bir iyilik halidir [1].

Psiko-sosyal sağlık, bireyin kendi iç dünyası ile dış dünyasına (sosyal çevresine) başarılı bir *uyum* sağlayabilmesidir. Kişinin yaşama sevinci duyabilmesi, kendisiyle olduğu kadar, diğer insanlarla da iyi ilişkiler kurabilmesi, onlar tarafından kabul edilmesi ve

başarılı bir beşeri münasebetler gösterebilmesidir [1]. Bireylerin sosyal açıdan uyum sağlamaları ile ilgili yapılan tanımlamalardan bazıları şunlardır [2]:

- Bireyin çevresindeki değişiklikleri anlaması ve bunlara uygun davranışlarda bulunmasıdır.
- Bireyin çevresinde ilişki kurduğu insanların istekleri ile kendi isteklerini dengeleyici davranışlarda bulunmasıdır.
- İnsanın çevresindeki yeniliklere uygun davranışlarda bulunabilmesidir.
- Mensup olduğu toplumun sosyal değer yargılarına uygun hareket etmesidir.

* Serap Nazlı, Yrd. Doç. Dr. BAÜ Necatibey Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitimde Psikolojik Hizmetler A.B.D. serapnazli@yahoo.com

Sosyal birer varlık olan insanlar, bir arada yaşama eğilimi gösterirler. Bu “bir arada yaşama” bazı insanlar için kolayca başarılabilir iken bazı kişiler ise bunu kolayca başaramazlar [3]. Bebeğin kendini fark ederek, diğer insanlarla ilişkiye geçmesi ile başlayan sosyal etkileşim süreci yaşam boyu devam eder. Bireylerin diğer insanlarla üretken ve sağlıklı ilişkiler kurabilmesi, bilişsel ve ahlaki akıl yürütme süreçleri ile yakından ilişkilidir. İnsanın başkaları ile birlikte yaşama zorunluluğunu ortak bir mutluluk ve güven haline getirmesi, başarılı sosyal gelişimin sonucudur [4]. Bireylerin düzenli ve tutarlı, karşılıklı sosyal etkileşime girmeleri ve girdikleri etkileşimleri sürdürebilmeleri için, hem kendi kendini ortaya koyuşlarını iyi düzenlemeleri, hem de karşılıklıdakilerin kendilerini ortaya koyuşlarını doğru bir şekilde algılamaları gerekir. Kendini anlatıcı davranışları düzenleme ve kontrol etme becerisi etkili sosyal ve kişiler arası etkileşimin ön koşuludur [5].

Sosyal yönden kabul gören, onaylanan ve beklenen davranışların öğrenilmesi *sosyalleşme* olarak adlandırılır. Bu bir anlamda sosyal çevre içerisinde nasıl davranılması gerektiğini öğrenmektir. Sosyalleşme, bireylerin sosyal bir grubun üyesi olması için öğrenecekleri ile yaşam boyu devam edecek bir süreçtir. Bireyin yeni durumlara (okula başlama, yeni bir semte taşınma, evlenme, emeklilik vb.) uyum sağlamaları da sosyalleşmenin içindedir. Yaşam içerisinde önemli değişiklikler veya dönüm noktalarına uyum sağlama sosyalleşmenin önemli bir parçasıdır [6].

Okullarda çocukların yalnızca fiziksel olarak değil, psiko-sosyal özelliklerinin de dikkate alınması ve geliştirilmesi gerektiği 19. yüzyılın sonlarında anlaşılmıştır. 1905 yılında A.B.D.’nin Boston şehrinde, çocukların akademik başarılarını artırmak için “gezici öğretmenler projesi” geliştirilmiştir. Bu projede, okuldaki öğretmenler dışında öğretmenler tahsis edilmiş ve bu öğretmenlerden çocukların arkadaşlık ilişkilerinin artırılması, başkaları ile paylaşmadıkları sorunlarını paylaşması, ev ziyaretleri yapması, çocuk-aile-okul arasında arabuluculuk yapması, çocuğun gizli yönlerini tanıması ve onlara ilgilerini tanıtması yönünde yardımlar beklenilmiştir. Bu proje ile çocukların akademik başarılarının artması sonucunda, benzeri uygulamalar A.B.D.’nin çeşitli yerlerinde de uygulanmıştır [1]. Özellikle 1960’lı yıllardan sonra toplumsal yaşamın sorun olması, özel eğitime muhtaç çocukların

sosyalleşmesinde sorunları, hızlı toplumsal değişim ve annelerin iş yaşamına atılması vb. nedenler sosyal beceri eğitimlerinin okullarda verilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır [3].

21. yüzyılda da çocukların sosyal becerilerinin okullarda desteklenmesi gerektiği vurgusu devam etmektedir. Sosyal beceri eğitimi, yaşam becerileri eğitimi adları altında çocukların sosyal yönlerinin gelişimini destekleme, gelişimsel rehberlik programlarının en önemli hedefleri arasındadır [7]. Araştırmalar okullarda şiddet, madde kullanımı, başarısızlık gibi problemleri davranışların, sosyal beceri eğitimleri ile azalacağını göstermektedir. Yapılan araştırmalar sosyal becerilerdeki yetersizliklerin çeşitli sorunlara neden olduğunu göstermektedir. Scheimer ve Botvin, 9800 ortaokul öğrencisi üzerinde yaptıkları araştırmalarında sosyal beceri ve yeterliklerinin madde kullanımı ile ilişkisi olduğunu, sosyal becerisi yüksek öğrencilerde madde kullanımının daha düşük olduğunu belirlemişlerdir [8]. McClellan ve Katz, altı yaş dolaylarında sosyal uyum problemleri olan çocukların ileride riskli davranışlara girme ihtimallerinin yüksek olduğunu belirtmişlerdir [9].

Günümüzde okullarda gerek öğretim programlarının gerekse gelişimsel rehberlik programlarının en önemli hedeflerinden birisi çocukların sosyal gelişimlerini desteklemektir. Sosyal beceri eğitimin öneminin anlaşılması ve bu konuda çalışmaların ülkemizde de yoğunlaşması [10,11,12,13,14,15,16,17], sosyal davranışları ölçecek araçlara duyulan ihtiyacı artırmaktadır. Bu çalışmanın amacı Kenneth W. Merrell tarafından geliştirilen Sosyal Davranış Ölçeğinin Türkçe uyarlamasını yapmaktır.

2. YÖNTEM

2.1. Denekler:

Sosyal Davranış Ölçeği (SDÖ)’nin geçerlik ve güvenilirlik çalışmasına Balıkesir il merkezindeki 4 ilköğretim, 2 ortaöğretim okulunda çalışan 44 öğretmen katılmıştır. Öğretmenlere uygulamanın amacı ve ölçek hakkında bilgi verildikten sonra SDÖ’ler öğretmenlere verilmiş ve 2-3 gün sonra bu ölçekler toplanılmıştır. Toplam 200 adet dağıtılan SDÖ’lerden 116 tanesi geri gelmiştir. İki öğretmen eksik ve hatalı kodlama yaptıkları için doldurulan SDÖ’den 7 tanesi değerlendirme dışında bırakılmıştır. Toplam 109 SDÖ geçerlik ve güvenilirlik için değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

2.2. Orijinal SDÖ Formu:

Orijinal Sosyal Davranış Ölçeği (SDÖ) Kenneth W. Merrell tarafından geliştirilmiştir. SDÖ anasınıfından lise son sınıfa kadar, öğrencilerin davranışlarının sosyal ya da anti sosyal olup olmadığının belirlenmesi amacı ile, öğretmenler ve okuldaki diğer personel tarafından değerlendirme yapmak üzere için tasarlanmıştır. Ölçek, “Sosyal Yeterlikler (social competence) A Formu” ve “Antisozyal Davranışlar (antisocial behaviors) B Formu” olarak iki form halinde geliştirilmiştir. SDÖ’nün A Formu ve B Formu toplam 64 maddeden oluşmakta ve bu formda okulda meydana gelebilecek pozitif ve negatif sosyal davranış ifadeleri yer almaktadır. Ölçekte 5 “çoğunlukla” dan, 1 “hiçbir zaman” a yönelen 5’li Likert tipi derecelendirme kullanılmıştır. A Formu’nda üç alt boyutu (akran ilişkileri-Aİ, kendini kontrol-KK, akademik davranış-AD) ölçen 32 madde; B Formu’nda üç alt boyutu ölçen (düşmanca/öfkeli-DÖ, antisozyal/saldırgan-AS, küstah/bozguncu-KB) ölçen 32 ifade yer almaktadır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ve split-half güvenilirlik katsayısı A Formu için .76 ve .83, B Formu için .60 ve .73 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin alt boyutlar arasındaki tutarlılık kat sayısı .77 ve .87 olarak hesaplanmıştır [18].

2.3. SDÖ’nün Türkçe’ye Çevrilmesi:

SDÖ’nün Türkçe’ye uyarlama çalışmasında çeviri-tekrar geriye çeviri ile yapılmıştır. Ölçek İngilizce’yi iyi bilen üç öğretim üyesi tarafından ayrı ayrı Türkçe’ye çevrilmiştir. Üç çeviri ölçek bir İngilizce okutmanı tarafından kontrol edilerek, ölçekteki çeviri ifadelerden orijinal ölçek metnine en uygun olanını belirlemeleri istenilmiştir. Elde edilen ve düzenlenen Türkçe ölçüm, bir İngilizce öğretim üyesi tarafından tekrar İngilizce’ye çevrilmesi istenilmiştir. Önce Türkçe’ye ve ardından İngilizce’ye çevrilen ölçek maddeleri karşılaştırılarak anlam bütünlüğü sağlanmaya çalışılmıştır. Bu işlem sonunda SDÖ iki öğretmen tarafından uygulanmış ve ölçeğin anlaşılabilirliği açısından görüşleri alınarak gerekli olan düzeltmeler yapılmıştır. Böylece SDÖ geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları için hazır hale getirilmiştir.

2.4. İşlem:

Geçerlik çalışmaları kapsamında, ölçeğin yapı geçerliğini belirleyebilmek için temel bileşenler analizi yöntemi ile faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi yapılmadan önce,

verilerin faktör analizine uygunluğu Kaiser Meyer Okin (KMO) ve Bartlett testi ile test edilmiştir. Faktör analizinde faktör yükünün en az .45 olması ölçütü alınmıştır [19,20]. Verilerin analizinde SPSS 12.0 programı kullanılarak, her biri 32 maddeden oluşan SDÖ-A ve SDÖ-B formlarının deneme formu içindeki maddelerinin belirli bir niteliği ölçüp ölçmediğini ayırt etmek için madde bazında faktör analizi yapılmıştır [20]. Ölçeğin kaç faktör altında toplandığını belirlemek için veriler Varimax dik döndürme tekniği uygulanarak incelenmiştir [19,20,22]. Analiz sonucunda faktör yük değeri 0.45 ve üstündeki maddelerle, binişik olmayan maddelerin ölçekte kalması esas alınmıştır. Her faktör grubuna, içinde bulunan maddelerin özelliğine göre, faktör adları verilmiştir [20,21]. Daha sonra her bir maddeden elde edilen puanlar ile testin bütününden elde edilen puanların karşılaştırılması yapılmış ve maddelerin toplam madde korelasyon katsayılarına bakılmıştır. Ayrıca maddelerin ayırt edicilik gücünü saptamak için yapılan madde analizi ile, ölçekten elde edilen ham puanlar küçükten büyüğe doğru sıralandıktan sonra, alt %27 ve üst %27’yi oluşturan grupların puan ortalamalarının “t” değerleri hesaplanarak maddelerin ayırt edicilik güçleri elde edilmiştir [19,20]. Ölçeğin güvenilir olup olmadığı saptamak amacıyla Cronbach Alpha değerine bakılmıştır [20].

3. BULGULAR ve YORUMLAR

3.1. SDÖ A Formunun Geçerliği

3.1.1 Faktör Analizi: Örneklemde elde edilen verilerin yeterliliğinin sağlanması için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi yapılmaktadır. Ölçekten elde edilen veriler neticesinde KMO katsayısı 0.829 ve Bartlett katsayısı anlamlı çıkmıştır. KMO ve Bartlett katsayısının anlamlı çıkması verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir [19,20]. Yapılan analiz sonucunda öncelikle faktör yük değeri 0.45 ve üstündeki maddelerle, binişik olmayan maddelerin ölçekte kalması esas alınmıştır. Faktör yük değeri 0.45’in altında olan 20 madde ölçekten çıkarılmıştır. Daha sonra binişik olan maddelere bakılmış ve 1, 2, 6, 9, 10, 27, 32 maddeleri birden fazla faktöre girdiği için ölçekten çıkarılmıştır. Kalan 24 madde üzerinde yapılan faktör analizi neticesinde KMO katsayısı 0,892 ve Bartlett katsayısı anlamlı bulunmuştur. Kalan maddelerin 2 faktör altında toplandığı görülmüştür. Bu 2 faktör ölçeğin %81.341 ini açıklamaktadır. Açıklanan varyans oranının %30’un üzerinde olması davranış

bilimlerinde yapılan test geliştirme çalışmalarında yeterli görülmektedir [20]. Elde edilen bulgular verilerin açıklayıcı faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir.

3.1.2. Madde Toplam Korelasyonu:

Verilere ilişkin madde-test korelasyonları, birinci faktör yükleri ve madde ortalamaları hesaplanmış ve madde test korelasyonu anlamlı ($p<0.5$), temel bileşenler analizinin birinci boyutunda faktör yükleri 0.30' un üzerinde olan 24 madde ölçeğe alınmıştır. Ölçeğe alınan maddelerin madde-test korelasyonları 0.656 ile 0.960, temel bileşenler analizine göre hesaplanan birinci faktör yükleri 0.675 ile 0.965, ölçek maddelerinin puan ortalaması ise 3.62 ile 4.18 arasında değişmektedir. Özgüven, r değeri .30 dan yüksek olan maddelerin iyi olduğunu belirtmektedir [21]. Bu sonuç 24 maddenin ölçeğin bütünü ile tutarlı olduğunu göstermektedir.

3.1.3. Maddelerin Ayırt Edicilik Özelliği:

SDÖ-A formunda yer alan her bir maddenin ayırt edicilik gücünü saptamak için madde analizi yapılmıştır. SDÖ-A'nın bireyleri ayırt etmede ne derece yeterli olduğunu belirlemek amacıyla ölçek puanlarına göre üst %27 ve alt %27'lik grubun madde puanları arasındaki farkın anlamlılığına bakılmıştır. Ölçeğin iç geçerliliğe sahip olup olmadığını anlamak için "bağımsız gruplar için t testi"nden yararlanılmıştır. Öncelikle test puanları büyükten küçüğe doğru sıralanmış, daha sonra grubun %27'sinin 27 kişi olduğu belirlenmiştir. Son olarak ölçek puanlarına göre; en düşük puandan başlayarak 27 kişi, en yüksek puandan başlayarak 27 kişi alınmış, arada kalanlar işleme dahil edilmemiştir. Buna göre maddelerin ayırt edicilik gücünü saptamak için yapılan madde analizi ile ölçekten elde edilen ham puanlar küçükten büyüğe sıralandıktan sonra alt %27 ve üst %27 yi oluşturan grupların puan ortalamalarının t değerleri hesaplanarak maddelerin ayırt edicilik güçleri elde edilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo-3'de sunulmuştur. Her maddenin istenen düzeyde ayırt edici olduğu saptanmıştır ($p<.001$). Madde analizi, ölçekteki maddelerin ölçmeyi amaçladığı bir özelliği başka özelliklerle karıştırmadan ölçüp ölçmediğini belirleyerek, tutarlı bir ölçek oluşturmak için yapılır [19,20,22]. Elde edilen bulgu ölçeğin öğrencileri sosyal davranış yönünden ayırt ettiğini göstermektedir.

3.1.4. İç Tutarlılık Katsayısı: SDÖ-A'nın

24 maddelik formundan bireylerin aldığı puanların Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır ve değer 0.986 olarak

bulunmuştur. Elde edilen değerlerin 1'e yakın bir değer olması ölçme aracının güvenilir olduğunu göstermektedir [19,22].

3.2. SDÖ B Formunun Geçerliliği-Güvenirliliği

3.2.1 Faktör Analizi: KMO testinin 0,756 ve Bartlett's testinin anlamlı çıkması üzerine faktör analizi teknikleri uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda öncelikle Faktör yük değeri 0.45 ve üstündeki maddelerle, binişik olmayan maddelerin ölçekte kalması esas alınmıştır. Faktör yük değeri 0.45'in altında olan 2. madde ölçekten çıkarılmıştır. Daha sonra binişik olan maddelere bakılmış ve 13, 21, 26, 29 maddeleri birden fazla faktöre girdiği için ölçekten çıkarılmıştır. Kalan 27 madde üzerinde yapılan faktör analizi neticesinde KMO katsayısı 0,814 ve Barlett katsayısı anlamlı bulunmuştur. KMO değerinin 0.60'dan büyük, Barlett katsayısının anlamlı çıkması verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir [20]. Kalan maddelerin 3 faktör altında toplandığı görülmüştür. Bu 3 faktör ölçeğin %84.871 ini açıklamaktadır. Açıklanan varyans oranının %30'un üzerinde olması davranış bilimlerinde yapılan test geliştirme çalışmalarında yeterli görülmektedir [19,20].

3.2.2. Madde Toplam Korelasyonu:

Yapılan çalışmada, verilere ilişkin madde-test korelasyonları, birinci faktör yükleri ve madde ortalamaları hesaplanmış ve madde test korelasyonu anlamlı ($p<0.5$) olan ve temel bileşenler analizinin birinci boyutunda faktör yükleri 0,30' un üzerinde olan 27 madde ölçeğe alınmıştır. Ölçeğe alınan maddelerin madde-test korelasyonları 0.625 ile 0.953, temel bileşenler analizine göre hesaplanan birinci faktör yükleri 0.645 ile 0.959, ölçek maddelerinin puan ortalaması ise 4.06 ile 4.80 arasında değişmektedir. Özgüven, r değeri .30 dan yüksek olan maddelerin iyi olduğunu belirtmektedir [21]. Bu sonuç 27 maddenin ölçeğin bütünü ile tutarlı olduğunu göstermektedir.

3.2.3. Maddelerin Ayırt Edicilik Özelliği:

SDÖ-B formunda yer alan her bir maddenin ayırt edicilik gücünü saptamak için madde analizi yapılmıştır. Ölçekten elde edilen ham puanlar büyükten küçüğe göre sıralandıktan sonra, üst %27 ve alt %27'lik grubun madde puanları arasındaki farkın anlamlılığına bakılmıştır. Ölçeğin iç geçerliliğe sahip olup olmadığını anlamak için "bağımsız gruplar için t testi"nden yararlanılmıştır. Her maddenin istenen düzeyde ayırt edici olduğu saptanmıştır ($p<.001$). Elde edilen bulgu ölçeğin öğrencileri

sosyal davranış yönünden ayırt ettiğini göstermektedir [19,20].

3.2.4. İç Tutarlılık Katsayısı: SDÖ-B'ın 27 maddelik formundan bireylerin aldığı puanların Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır ve değer 0.985 olarak bulunmuştur. Elde edilen değer 1'e yakın bir değer olması ölçme aracının güvenilir olduğunu göstermektedir [19,22].

4. SONUÇ

Bu çalışmada Kenneth W. Merrell tarafından geliştirilen Sosyal Davranış Ölçeğinin Türkiye'ye uyarlaması yapılmıştır. SDÖ'nün faktör yapısı A formu için iki boyutta (Akran İlişkileri ve Kendini Kontrol) ve B formu için üç boyutta (Öfkeli, Saldırgan ve Bozguncu) toplandığını; her iki formun madde toplam korelasyonları, madde ayırt edicilik özelliğinin istenilen seviyede olduğu; Cronbach Alpha katsayısının 0.986 ve 0.985 olduğu belirlenmiştir. Yapılan geçerlik güvenirlik analizleri SDÖ'nün anasınıfından lise son sınıfa kadar öğrencilerin sosyal davranışlarının ölçülmesinde kullanılabileceğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Çakmaklı, K. (1991) **Aileler İçin Sosyal Hizmet**, TC Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, İstanbul.
- Akbaba, S. (2004) **Psikolojik Sağlık Koruyucu Rehberlik ve Psikolojik Danışma**, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Bacanlı, H. (1999) **Sosyal Beceri Eğitimi**, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Aydın, A. (1999) **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bacanlı, H. (1997) **Sosyal İlişkilerde Benlik Kendini Ayarlamının Psikolojisi**, MEB yayınları, Eğitim Dizisi: 14, İstanbul: MEB Basımevi.
- Özbay, Y. **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**, Ankara: Pegem Yayıncılık, (2004).
- Nazlı, S. (2005) **Kapsamlı Gelişimsel Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programları**. 2. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Scheimer, L.M. ve Botvin, G. J. (1998) "Relations of social skills, personal competence, and adolescent alcohol use. A developmental exploratory study", **The Journal of Early Adolescence**, 18,1,77-115.
- McClellan, D. E. ve Katz, L.G. (1993) "Young children's social development: A checklist.", ERIC digest. (Eric document reproduction service No.Ed356100).
- Sümer Hatipoğlu, Z. (1999) "The Effects of Social Skills Training on Perceived Dimension of Social Skills and Sociometric Status of Primary School Students", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ergene, T. (2004) "Yalnızlık Duygusu ile İlgili Temel Karakteristik Ve Boyutların Psikolojik Danışma Süreci Çerçevesinde İncelenmesi", **Eğitim Araştırmaları**, Bahar, 15, s. 36-48.
- Uzman, E. (2004) "Sosyal Destek Düzeyleri Farklı Üniversite Öğrencilerinin Kimlik Statüleri", **Eğitim Araştırmaları**, Bahar, 15, s. 110-121.
- Kaya, A. (2005) "Farklı Sosyometrik Statülerdeki İlköğretim 2. Kademe Öğrencilerinin Benlik Kavramı ve Yalnızlık Düzeyleri", **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 3, 23, s.7-20.
- Koçak, R. (2005) "Duygusal İfade Eğitimi Programının Üniversite Öğrencilerinin Aleksitimi ve Yalnızlık Düzeylerine Etkisi", **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 3, 23, s.29-46.
- Karahan, T.F., Sardoğan, M.E., Özkamalı, E. ve Menteş, Ö. (2006) "Lise Öğrencilerinde Sosyal Yetkinlik Beklentisi ve Otomatik Düşüncelerin, Yaşanılan Sosyal Birim ve Cinsiyet Açısından İncelenmesi", **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 3, 26, s.35-45.
- Şahin, H. (2006) "Öfke Denetimi Eğitiminin Çocuklarda Gözlenen Saldırgan Davranışlar Üzerindeki Etkisi", **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 3, 26, s.47-62.
- Gümuş, A.E. (2006) "Sosyal Kaygının Benlik Saygısına ve İşlevsel Olmayan Tutumlara Göre Yordanması", **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 3, 26, s.63-75.

18. Crowley, L.S. ve Merrell, K.W. (2003) "The structure of the school social behavior scales", **Assessment for Effective Intervention: Official.** 28, 41-55.
19. Büyüköztürk, Ş. (2007) **Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı.** 7. Baskı, Ankara: PegemA Yayıncılık.
20. Karasar, N. (2006) **Bilimsel Araştırma Yöntemi.** 16. Baskı, Ankara: Nobel Yayıncılık.
21. Özgüven, İ. **Psikolojik Testler,** Ankara: Yeni Doğu Matbaası.
22. Balcı, A. (2006) **Sosyal Bilimlerde Araştırma.** 6. Baskı, Ankara: PegemA Yayıncılık.